

NHÀ NGÔ VÀ THẬP NHỊ SỨ QUÂN

SAGIANG

I.- TIỀN NGÔ VƯƠNG

Ngô Quyền dẹp nội loạn và đuổi xâm lăng Nam Hán, lập triều đình năm 939 tại Cổ Loa xưng Ngô Vương chế triều nghi, định phẩm tước, xây dựng nền tự chủ, chấm dứt Bắc thuộc 1146 năm, ông có công mở đường lối cho các triều đại tự chủ: Đinh, Tiền Lê, Lý, Trần, Hậu Lê, nhưng số mạng quá ngắn ngủi, ở ngôi được 6 năm qua đời 47 tuổi (944), ký thác việc lập tự cho em vợ Dương tam Kha. Nhưng Dương tam Kha lợi dụng cơ hội tự lập Bình Vương 945 - 950, đoạt quyền của cháu Ngô xưng Ngập, cho nên Ngô xưng Ngập trốn sang Nam Sách được Phạm lệnh Công giúp đỡ giấu trong núi. Tam Kha sai quân theo bắt nhưng thất bại.

II.- BÌNH VƯƠNG DƯƠNG TAM KHA

Dương tam Kha bất chánh, cai trị nước, nhưng các quan lại ở quận huyện, không tuân phục, hô hào dân chúng nổi loạn chống đối. Dương tam Kha nhận Ngô xưng Văn em của Ngô xưng Ngập làm con nuôi. Năm 950 có loạn ở Sơn Tây, Ngô xưng Văn được cử binh đi đánh dẹp cùng 2 tướng Dương cát Lợi và Đỗ cảnh Thạc. Lúc bấy giờ sĩ phu và dân chúng bất phục tôn phò Ngô xưng Văn mang quân về kinh đô đảo chánh Dương tam Kha, bắt hạ ngục, Ngô xưng Văn lên ngôi vua tự xưng Nam tấn Vương.

III.- HẬU NGÔ VƯƠNG

Nam tấn Vương nghĩ tình cậu cháu, không nỡ hành tội, nên giáng xuống chức Trương dương công, cấp thái ấp hưởng lộc. Nam tấn vương hoà hiếu thân phục Nam Hán, được Hán chủ Lưu Thành phong Tĩnh hải Tiết độ sứ, kiêm Đô hộ. Nam tấn Vương cho người tìm Ngô xưng Ngập về chia ngôi vị xưng Thiên Sách vương. Cùng nhau lập ra Hậu Ngô Vương. Ý làm anh nên Thiên sách Vương nắm hết quyền hành, nhưng chết sớm (954), Chánh trị Hậu Ngô vương càng ngày càng suy yếu. Trong nước biến loạn nhiều nơi, Ngô xưng Văn đánh Đinh bộ Lĩnh ở Hoa Lư không thành công. Nam tấn Vương trong trận chiến với thủ lĩnh loạn quân ở Sơn Tây bị trúng tên chết, ở ngôi được 14 năm (950-964) không có kế tự, Ngô xưng Xí con Thiên sách Vương lên ngôi, nhưng quá kém.

IV. - THẬP NHỊ SỨ QUÂN

Dương tam Kha đoạt ngôi vua của Nhà Ngô gây ra quá nhiều bất mãn trong hàng ngũ sĩ phu và các tướng lãnh trấn đóng quận huyện, đầu tiên Trần Lãm, tự xưng Trần minh Công với tướng tài Đinh bộ Lĩnh nổi loạn ở Thái Bình. Ngô xưng Văn theo lệnh Bình vương Dương tam Kha mang quân đánh dẹp, nhưng không thắng nổi Đinh bộ Lĩnh ở Hoa Lư, đành rút quân về. Thanh thế Đinh bộ Lĩnh nổi bật lên, Nhon thế Trần Lãm bắt đầu chống Bình Vương.

1.- ĐỆ NHỨT SỨ QUÂN: Trần linh Công

Trần Lãm tự xưng Trần linh Công, tạo thanh thế hùng hậu chiếm vùng Thái Bình tự lập sứ quân.

2.- ĐỆ NHỊ SỨ QUÂN: Đỗ cảnh Thạc

Kế tiếp Đỗ cảnh Thạc, có công giúp Ngô xưng Văn đảo chánh Dương tam Kha, nhưng bất bình khi Dương tam Kha chỉ bị giáng chức, chống đối kéo quân sĩ thuộc hạ chiếm giữ huyện Thanh Oai tự lập sứ quân.

3.- ĐỆ TAM SỨ QUÂN: Kiều công Hãn

Cháu nội Kiều công Tiễn là Kiều công Hãn, chức vụ Đề Sát Ngô triều, có công giúp Ngô xương Ngập trốn thoát khi Dương tam Kha cướp ngôi, bị truy tầm tội phạm, phải chiếm cứ Phong Châu tự xưng Kiều tam Chế thành sứ quân.

4.- ĐỆ TƯ SỨ QUÂN: Phạm lệnh Công

Phạm lệnh Công, Phạm bạch Hồ, đã giúp Ngô xương Ngập tránh thoát cuộc ruồng bắt và còn giúp Ngô xương Văn tái phục vương quyền, nhưng khi Ngô xương Văn chết, Ngô xương Xí bắt tài chi còn giữ được Bình Kiều trở thành sứ quân, nên tự xưng Phạm phòng Át trấn giữ Đằng Châu trở thành sứ quân.

5.- ĐỆ NGŨ SỨ QUÂN: Nguyễn Khoan

Nguyễn Khoan, Đĩnh hạt tướng quân thời Ngô Quyền đóng binh ở Sơn Tây chống đối Bình vương cướp ngôi xưng Nguyễn thái Bình chiếm giữ phủ Vĩnh Tường Tỉnh Vĩnh Yên tiến lên sứ quân.

6.- ĐỆ LỤC SỨ QUÂN: Ngô Lãm Công

Ngô nhật Khánh, cháu Ngô Quyền có công bảo bọc Ngô xương Ngập cùng với Kiều công Hãn, Đỗ cảnh Thạch, Phạm bạch Hồ đem giấu trong sơn động thoát nạn, khi Ngô xương Ngập được rước về làm Nam Sách Vương chiếm quyền hành, bất mãn, lúc đầu tự xưng An Vương, sau cải sửa Ngô Lãm Công trở thành sứ quân.

7.- ĐỆ THẤT SỨ QUÂN: Ngô xương Xí

Khi Ngô xương Xí lên ngôi, lực lượng quá suy yếu, bị các sứ quân đánh chạy, chỉ còn giữ Bình Kiều trở thành sứ quân.

8.- ĐỆ BÁT SỨ QUÂN: Lý lăng Công

Lý Khuê khi nhà Ngô suy vi, tự xưng Lý lăng Công chiếm cứ Thuận Thành tạo nên sứ quân, đã từng chiến đấu với Vạn thắng vương Đinh bộ Lĩnh, bại trận phải hàng phục.

9.- ĐỆ CỬU SỨ QUÂN: Bá An Thái lão quân Nguyễn Tiệp.

Nguyễn thủ Tiệp vốn họ Lã chiếm cứ Bắc Ninh đổi ra họ Nguyễn, làm thái thú quận Nhật Nam, cai trị dân chúng đôn hậu được mến yêu được tôn xưng Bá An thái lão quân thành lập sứ quân.

10.- ĐỆ THẬP SỨ QUÂN: Lữ Đường

Lữ Đường xưng Lữ tá công chiếm Hà Đông thành lập sứ quân.

11.- ĐỆ THẬP NHỨT SỨ QUÂN: Nguyễn hữu Công

Nguyễn Siêu xưng Nguyễn hữu Công, giữ Phú Thọ lập thánh sứ quân.

12.- ĐỆ THẬP NHỊ SỨ QUÂN: Kiều lệnh công

Kiều Thuận em Kiều công Hãn tự xưng Kiều lệnh Công chiếm lĩnh Sơn Tây cũng thành lập sứ quân.

III.- BÌNH NGHỊ THẬP NHỊ SỨ QUÂN.

Nguyên nhân thập nhị sứ quân do gian thần Dương tam Kha cướp ngôi vua, gây bất mãn trong hàng ngũ sĩ phu không còn từng phục chánh quyền, dân chúng được cổ súy bạo loạn, nhứt là hàng quan quyền tướng tá triều đình bắt phục từng nhà vua bất chính, "Thượng bất chính hạ tác loạn", họ chia xẻ quyền lực hùng cứ địa phương, hành quân chống triều đình Ngô xương Xí quá suy yếu phải trở thành sứ quân trấn đóng Bình Kiều. Trong hàng ngũ sứ quân Trần lĩnh Công, hùng cường do tướng tài Đinh bộ Lĩnh. Thuở nhỏ cha Đinh công Trứ võ tướng Ngô Triều chết, mẹ mang về quê ngoại ở đất Hoa lục sinh sống. Nghèo nàn nên cậu bé phải chăn trâu cho người cậu, nhưng hùng khí tuổi trẻ, ngày chăn trâu, tối về luyện võ, tập trung cùng lũ trẻ chăn trâu lấy bông lao làm cờ, chặt nhánh cây làm vũ khí, tập trận đồ đánh nhau toi bời vào lúc tập trung trâu ăn cỏ buổi trưa,

chiến thuật, chiến lược lão thông, càng lớn sức mạnh càng tăng, võ công càng phát triển tinh thông. Nhân một cuộc đọ sức với đám mục đồng vùng khác, chiến đấu toàn thắng, cậu ta khao thưởng thuộc hạ bằng bữa tiệc thịt trâu huy hoàng. Khi chủ kiểm mất một con trâu bắt tội, khiến cậu ta chạy trốn qua nhà hào phú Trần Lãm làm công nhân nông nghiệp. Nhưng khi trộm cướp đến viếng đều bị cậu ta đánh chạy xiềng niềng, Trần Lãm khen tặng nhận làm dưỡng tử. Khi triều đình biến loạn, Đinh bộ Lĩnh và con Đinh Liễn giúp Trần Lãm trấn thủ đất Hoa Lư đánh thắng binh triều đình Ngô xương Văn, thanh thế lừng lẫy. Được thế Trần Lãm chiếm Bồ hải khẩu (Tỉnh Thái Bình) tự xưng Trần lĩnh Công tạo riêng một sứ quân chống Bình Vương Dương tam Kha. Đến thời Nam tấn Vương và Thiên sách Vương, các tướng lãnh bất mãn lập ra nhiều sứ quân kinh chống Ngô triều. Trần lĩnh Công trao binh quyền cho Đinh bộ Lĩnh năm 967, sau khi hùng cường hóa quân đội lập thành 10 đạo quân hùng mạnh, bắt đầu đánh các sứ quân toàn thắng được tôn xưng Vạn thắng vương. Chỉ trong vòng 1 năm, Đinh bộ Lĩnh được các sứ quân hàng phục hết, thống nhất đất nước, đem lại nền hòa bình an cư lạc nghiệp cho toàn dân. Lập ra triều đình mới với tự xưng Đinh tiên Hoàng. Lúc bấy giờ, tinh thần tự chủ dân trí khá cao, như là các nghĩa binh cũ còn hung hăng quyền hành đối với dân, nên phải đặt pháp luật nghiêm khắc trị an mới hoàn thành an ninh trật tự. Lấy đất Hoa Lư làm kinh đô, lập ra Thập đạo Tướng quân trọn quyền hành sử quân sự, trấn áp trộm cướp. Tình hình dân chúng trong thời sứ quân giống như thời Đông Châu liệt quốc, nước lớn lấn hiếp nước nhỏ, sứ quân mạnh hiếp đáp sứ quân yếu. Nhưng không có nạn cầu viện ngoại bang như Kiều công Tiễn. Chỉ có Ngô nhật Khánh dòng dõi Ngô Quyền, sau khi bị thất thế dưới Vạn thắng Vương, trong thâm tâm còn phẫn uất, Đinh Tiên Hoàng nhận biết, gả con gái cho để dẹp lòng uất hận. Thế mà Nhật Khánh lại lên trốn sang Chiêm Thành đến giáp giới, đuổi vợ về, qua đầu phục Chiêm Thành. Đến năm 979 Đinh tiên Hoàng chết, lãnh quân Chiêm Thành về toan đánh Hoa Lư trả thù. Nhưng thuyền đến cửa biển Đại Nha bị bão tố, thuyền lật úp, Nhật Khánh và nhiều quân sĩ bị chết chìm, Vua Chiêm cùng một số tàn binh thoát chết rút về. Riêng anh em Kiều công Hãn và Kiều Thuận cháu nội Kiều công Tiễn một nghịch thần đã bị giết chết, nhưng Ngô vương muốn giải tỏa oán hận, nên phong chức Đề Sát trong triều đình. Khi Dương tam Kha cướp ngôi vua, làm điều bất chánh, Kiều công Hãn lại giúp Ngô xương Ngập trốn thoát sang Phạm lệnh Công cho ẩn mình trong núi thoát nạn, nên Dương tam Kha truy nã gắt gao, buộc lòng phải thành lập sứ quân, đồng thời với Đỗ cảnh Thạch và Phạm bạch Hồ, phải tự lực tự cường chống đối triều đình lập ra sứ quân. Dương tam Kha làm cho đất nước xáo trộn, các sứ quân chống đối nhau, quân đội triều đình không đủ thực lực đánh dẹp mà còn bị đánh thua bỏ chạy ra Bình Kiều thời Ngô xương Xí, trở thành nhục nhã một sứ quân yếu kém, để rồi phải chịu khuất phục Vạn thắng vương (968) mất quyền vua chúa. Chế độ thập nhị sứ quân chia rẽ xem nhau thù địch, chém giết nhau tranh bá đồ vương, may nhờ bên Tàu còn đang bị loạn Ngũ Đại, để phát khởi ra đời Tống, phải lo bình trị đất nước, còn Nam Hán đã ném mùi Bạch đằng Giang, bại trận, đâu có nghĩ gì đến việc trả thù, nhờ đó mà không bị xâm lăng, đến chừng thống nhất đất nước lập ra nhà Đinh, vững chắc quân đội và hành chánh quyền, nhà Tống mới bắt đầu việc chuẩn bị tái chiếm Đại cò Việt. Khi Đinh tiên Hoàng bị Đỗ Thích ám sát cả con trai Đinh Liễn, Thái Hậu Dương vân Nga nhiếp chánh tân vương Đinh Tuệ chống trả Tống sứ thần mãnh liệt, đến mức độ cân bằng không còn chỗ nhân nhượng, quân Tống mở màn xâm lăng Đại cò Việt, khiến cho Đinh Triều mất ngôi về tay Lê Hoàn Thập đạo tướng quân, đã từng cùng Đinh tiên Hoàng gây dựng nền thống nhất.

Sacramento, ngày 15 tháng 10 năm 2015

